

Marko Radmilovič

Ljubljana in Maribor drug ob drugem

ZGODBE IZ GORIČKEGA

Nekega jutra. Na Goričko se peljem. Pri Radencih zapeljem z avtoceste in se odločim za staro cesto. Prazna je. Kljub temu da sem jo prevozil nešteto krat, mi šele zdaj, rešena slovenskih prometnih zablod, kaže svojo panonsko podobo. Hiše ob straneh, gostilne in hitrostne omejitve. Nato v Murski proti Goričkemu. Goričko je dramatično drugačno od preostalega Prekmurja. Ker so nas prekmurški umetniki prepričali, da moremo pokrajino ob Muri razumeti le, če smo otožni. In da moramo videti veter in da štorklja ni ptič, temveč simbol. Na Goričkem ni nič od tega, čeprav poznam umetnika ali dva, ki živita tam gori. Goričko je veselo, divje in pogansko. Kar je dobro.

Prvič, če odštejemo osnovnošolske izlete in srednješolska blodenja, sem prišel sem gor začetek devetdesetih. Snemali smo film o stratosferskem balonu, ki je pristal v Ženavljah. Zgodbo sem našel v stari knjigi o podvigih profesorja Piccarda. Takrat smo snemali še velike dokumentarce in televiziji smo se kot kobilice razpasli po redkih prenočitvenih in gostinskih zmogljivostih Goričkega. Ko je bil film končan in uspešen, so mi počasi jemali zasluge zanj; ostal je le moj naslov: Dan, ko nam je Evropa padla na glavo.

Danes je na mestu pristanka balona spomenik, Gornji Petrovci pa imajo na ta dan občinski praznik. In se ustavim pri spomeniku in potem še marsikje.

Počastimo torej pokrajino, ki še ni zaslužnjena in ki je absurdno zasijala v naši zavesti enkrat samkrat – ko je bil sončev mrk.

Mali Đaroš

Mali Đaroš je majhen. Po višini. Drugače je velik. In bogat in sme-

šen in zabaven in domisel. Mali Đaroš fotografira. In snema z video kamero. Na dvorišču tacajo kure. Po dnevni sobi se smukajo mačke. Police se šibijo pod vrhunsko japonsko video opremo. Ko sem ga obiskal v devetdesetih, je televizor prikazoval zadnjo poroko, ki jo je posnel. "Mnogo slabega okusa, mnogo vstran vrženega denarja," bi rekli orto-Slovinci. Na Goričkem pravijo: "Velika poroka." Ker tam ljudje razmišljajo drugače. Drugače razmišljajo iz preprostega razloga; drugačni so.

Mali Đaroš snema poroke in pogrebe. Snema obletnice, piknike, veselice in poljska opravila. Mali Đaroš je kronist življenja. Trideset kilometrov vstran ogromne filmske ekipe snemajo celovečerne filme, ki se zadnje čase praviloma godijo v Prekmurju. Filmi govorijo o Romih in raznih neprilagojencih. Ustvarjalci so prepričani, da pripovedujejo avtentične zgodbe. Nesrečniki; denar in čas zapravljajo. Prekmurje svojih zgodb ne pove

desetinam ljudi z reflektorji: statikom, scenaristom, režiserjem, asistentom in podobnim. Do takšnih je Prekmurje neusmiljeno in jih prisili, da postanejo socialni realisti. Prekmurje svoje zgodbe zaupa le ljudem, kot je Mali Đaroš; le on jih lahko ujame na trak, posname in poslika. Kajti on od teh zgodb ničesar ne pričakuje in te zgodbe mu ničesar ne dajejo. Te zgodbe so življenje samo.

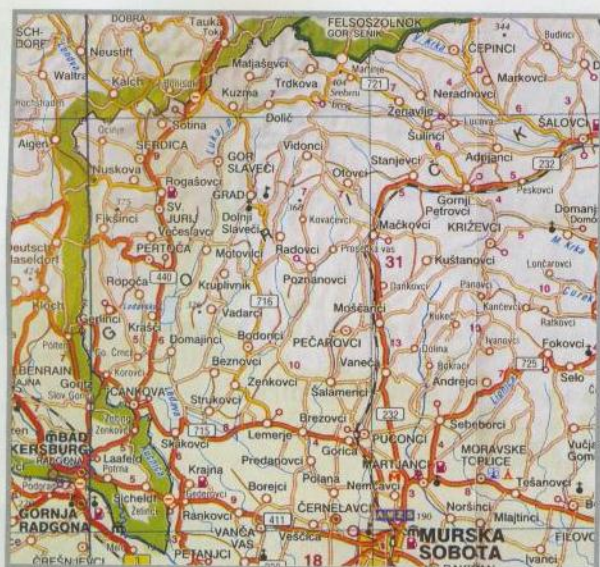
Mali Đaroš je omnitolog. Kot član ljubljanskega društva je obročkal ptice ter se jih nato naučil še pripraviti. Prav tako je Mali Đaroš muzikant. Bobnar. Tako je na porokah večkrat opravljal dva poklica – bil je muzikant in fotograf. Mali Đaroš tudi izjemno rad vrtnari. Ne smemo pa pozabiti, da je Mali Đaroš tudi numizmatik. Mali Đaroš je majhen po rasti. Samo nam, ki smo od daleč, iz drugega, umazanega sveta, se to zdi vredno omembe.

Ljubljana in Maribor

Sem v Mariboru. Čeprav je to mo-

je rojstno mesto, ga nekako ne prepoznam. Izza neometanih vogalov švigajo prestrašeni pogledi, tam se zasveti zlat zob, spet drugje namesto njega črna luknja. Zadeva je preprosta. Pred tremi generacijami se je ob goričkih vaseh Sotini in Serdici naselila romska družina. Ker so imeli za slovenske razmere neverjetno veliko otrok, so jih okoliški kmetje zbadali, da se razvijajo kot Maribor in Ljubljana. Pozneje je znamenita natančnost naših kartografov botrovala, da je naselje s tem imenom vpisano na zemljevidih.

Maribor je lepo urejeno naselje z modernimi hišami, satelitskimi antenami, vodovodom in kanalizacijo. Maribor je povsem normalno slovensko vaško naselje in kot takšno pomeni romsko emancipacijo na simbolni in realni ravni. Še ne toliko nazaj je bila v teh krajih beseda "cigan" žaljivka in še danes je žaljivka, če Maribor uporabiš kot ime njihovega naselja. "Tu je Serdica", pravijo.

"Čas je, da gremo v Ljubljano," sem si dejal ter se odpravil skozi gozd in ožgane travnike do Ljubljane. Maribor, majhen in ljubek v svoji provincialnosti, je ostal za mano, pred mano pa so že rasle prve ljubljanske stavbe. Klasična pot in klasična usoda vsakega kolikor toliko ambicioznega Mariborčana.

Ljubljana je od Maribora primerno večja. Več je avtomobilov, več je ljudi in več je kulturno-zgodovinskih spomenikov. Morda sem se po stari mariborski navadi prehitro zaljubil v Ljubljano, vendar se mi zdi, da tu vlada nekakšen bolj

svobodomiseln duh, ki ga ne moremo primerjati z rahlo mariborsko zaplankanostjo

Ko so predniki današnjih prebivalcev postavili temelje Mariboru in Ljubljani, so vse naokoli živeli trdni prekmurški kmetje. Enostavno rečeno: bilo je malo Romov in mnogo kmetov. Danes je situacija obrnjena. Kmetijski otroci se mučijo po tovarnah, medtem ko njihovi starši umirajo na propadajočih kmetijah. Romi pa kot dobri kristjani sledijo nasvetom v Svetem pismu, se veselo plodijo in danes nekateri že odkupujejo kmečko zemljo.

Raznolikost

Krajinski park Goričko

V nasprotju z razširjenim mnenjem, je na Goričkem turizem v razcvetu. Veliko veselje imajo z majhnimi muzejčki, muzejskimi zbirkami in bifeji. Še posebno jih veseli zbiranje stare tehnike in kmetijske mehanizacije. Tako premore "Društvo ljubiteljev starodobne tehnike Abraham" v Peskovcih svoj muzejček. Za ogled muzeja se oglasite v neposredni bližini, na izletniški kmetiji "Falaut".

Goričko je tudi polno naravnih znamenitosti; predvsem vidra, ta skrivnostna in močno ogrožena žival, živi na Goričkem v sklenjeni in vitalni populaciji.

O jedač in pijači ni treba izgubljeti besed. Goričko je integralni del Prekmurja, kjer pa je hrana že v osnovi tretirana drugače kot drugod v Sloveniji. Mogoče opomba – vegetarijanci naj bodo strpni.

Med bogato arhitekturo dediščino prednjači veličastni grad Grad, ki je biser baročne gradnje na Slovenskem. Narava in biotska raznolikost na Goričkem sta tudi zaščiteni z uredbo o "Krajinskem parku Goričko"

Goričko si je mogoče ogledati na različne načine, posebno atraktivno je kolesarjenje. Vodnik je vzoren, ceste so dobre in s sorazmerno malo prometa. Več informacij na spletnih naslovih:

www.goricko.net

www.park-goricko.org

www.pomurjeonbike.com

www.hrivatovadomacija.si

Tako je demografska bodočnost Slovenije na dlani. Slovenci, kot pripadniki Slovanov bomo izumrli, ker dandanes več ne zmoremo niti enostavne, kaj šele razširjene reprodukcije. Vendar nič hudega, saj nas bodo nadomestili Slovenci, ki bodo pripadali romskemu rodu. To bo vesel narod, pripravljen na šalo in razigrano uživanje življenja. Končno se bo slovenska zemlja, po resnobnih in usodnosti podvrženih rodovih, lahko hvaležno odpočila.

In kar je pri vsej stvari najbolj zanimivo: ko bosta današnji Maribor in današnja Ljubljana le še nepo-

membni provincialni luknji, bosta na Goričkem cveteli novi, sveži prestolnici, katerih temelje si lahko ogledate že danes. Krasnimi mesti: Ljubljana in Maribor. ■

Prihod balona

Leta 1934

Zgodilo se je sredi avgusta leta 1934 v samotni vasi Ženavlje. Vaščani so proti večeru opazili v zraku nekakšen balon ali zrakoplov. Nekateri so celo mislili, da je to le otroški zmaj.

Toda plovilo je postajalo vsak hip večje. Otroci so kričali, psi so lajali, kokoši so razburjeno plahutale okoli hiš. Ženske so ugibale, kaj naj bi to pomenilo, in na koncu ugotovile, da ne more pomeniti nič dobrega. Tudi moški, ki so opazovali spuščanje balona, so menili, da ni to nič dobrega, vendar so, za razliko od žensk, sklepali, da se je začela vojna med Rusijo in Japonsko.

Ko je bil balon kakih sto metrov nad zemljo, se je na okrogli gondoli odprla lina, iz katere je pogledala človeška glava in poklicala na pomoč. Iz gondole so zletele dolge vrvi in se hitro dotaknile tal. Fantje iz Ženavelj, Martinja in Šulinec so takoj razumeli, da hoče balon pristati. Zgrabili so vrvi in vlekli balon k tlom. Zračno plovilo se je srečno spustilo na tla, le gondola se je še nekaj metrov povlekla po krompirjevi njivi. Skozi odprtino gondole je zlezal najprej osemindvajsetletni belgijski profesor Cosyns, za njim pa še njegov pomočnik Van der Elst. Profesor je po francosko vprašal, kje da je. Na srečo se je znašel zraven balona Franc Nikola iz Petrovcev, ki je znal francosko in nenadejanemu gostu povedal, da stoji na jugoslovanskih tleh.

Potem sta se vesoljska popotnika ulegla kar na njivo in utrujena počivala. Čez nekaj časa sta si zaželela telefonirati. Pa sta si premislila, ko so jima povedali, da je treba do najbližjega telefona eno uro peščati. Zaprošila sta za prenočišče na slami. Gostoljubni domačini so ju odpeljali do učiteljeve hiše, kjer sta zaspala kot ubita, seveda v posteljah. Toda tisto noč sta bila v Ženavljah edina, ki sta imela mirno spanje. Domačine je dogodek zelo vznemiril.

Od kod je priletel velikanski balon in zakaj je pristal prav na Goričkem?

Balon je začel svojo pot istega dne, kot je pristal, in sicer ob šestih zjutraj na belgijskem letališču Hour-Havenne. Začetek poleta je opazovala množica dvajset tisoč ljudi, ki se je zbrala na letališču in na bližnjih gričih. Veter, ki je pihal s hitrostjo štirideset kilometrov na uro, je takoj zgrabil balon in ga začel nositi proti vzhodu ...

Tako so se začeli tridnevni dogodki, ki so Ženavlje in Goričko postavili na zemljevid raziskovanja stratosfere.

